

*Лугіна Олена
аспірант кафедри педагогіки вищої
школи і освітнього менеджменту*

*Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

ПОЛЬСЬКІ ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ СИСТЕМИ ВИХОВАННЯ ТА НАВЧАННЯ ДІТЕЙ-ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті висвітлено інноваційні системи виховання та навчання дітей дошкільного віку в Польщі. Розглянуто типи дошкільних спрофільованих закладів і методи навчання та виховання дітей; подано перелік інноваційних творчих методів, що стосуються фізичного виховання, навчання письма, зорового сприймання, навчання читання, навчання математики.

Ключові слова: дошкільний заклад, інноваційні системи, навчання, виховання, методи.

В статье освещены инновационные системы воспитания и обучения детей дошкольного возраста в Польше. Рассмотрены типы дошкольных учреждений, а также методы обучения и воспитания детей; перечислены инновационные творческие методы, касающиеся физического воспитания, обучения письма, зрительного воспитания, обучения чтению, обучения математике.

Ключевые слова: дошкольное учреждение, инновационные системы, воспитание, обучение, методы.

The article highlights innovative pedagogical systems of education of preschool children in Poland. It is considered types of preschool educational institutions and methods of education of preschool children; the list of innovative creative methods concerning physical education, teaching writing, visual perception, learning reading, learning math.

Key words: pre-school educational institution, innovational systems, education, methods.

Педагогічна інновація полягає в зміні структури цілої системи освіти або лише деяких її складників. Це стосується роботи вчителя (його методів роботи та ресурсів), виховання дітей програмного змісту та умов суспільно-матеріальної роботи дошкільного закладу. Серед численних дослідників, які займалися вивченням інноваційних педагогічних систем в Польщі ми виділяємо наступних: I. Flemming, E. Kędzior-Niczyporuk, A. Klim-Klimaszewska, A. Wimmer та ін. Вивчення польського досвіду в організації системи дошкільної освіти із залученням інноваційних педагогічних систем зумовило актуальність статті.

Метою статті є висвітлення польських інноваційних педагогічних систем. Педагогічні інновації розглядаються в п'яти напрямках: дошкільні заклади, учителі, діти, батьки, дошкільна адміністрація. В першому випадку робота спрямована на дієвість діяльності закладу, дидактично-виховну ефективність, модифікацію освітньої практики та покращення умов освітнього процесу. Метою другого напрямку є вияв у вчителів потреби неконвекціональної роботи, активності щодо вдосконалення особистої майстерності. Третій напрям орієнтований на результат, якого досягають діти під час виконання будь-якої діяльності. У четвертому випадку метою інновації є розширення компетенції батьків, що дозволяє їм творче залучення в освітній процес. У свою чергу метою педагогічної інновації дошкільної адміністрації є зміна в ієрархії основних адміністративних завдань, тобто, на першому місці знаходиться організація учительської майстерності, щоб учитель краще виконував свої функції, краще реалізовував закладені завдання, і лише потім наглядав, контролював і вимагав результатів роботи. Отже, метою інновації є впровадження покращень у різних галузях освітньої діяльності. Педагогічні інновації можуть діяти у сфері знань діючих суб'єктів дошкільної освіти та включати творчу діяльність учителів, батьків, дітей та дошкільної адміністрації. Інновації можуть стосуватися нових цілей, змісту, функцій, принципів і норм опікунсько-виховних впливів; впроваджуватися до змісту та методів дидактично-виховного процесу, до ресурсів навчання, організації роботи, взаємин між учителем, дітьми та батьками. Педагогічні інновації стосуються суб'єктів дошкільної освіти та широкої сфери освітньої діяльності [3]. Детальні принципи впровадження інновацій у дошкільних закладах визначає Розпорядження Міністра Національної Освіти та Спорту від 9 квітня 2002 року у справі умов ведення інноваційної та експериментальної діяльності в державних закладах освіти (Dz. U. nr. 56, poz. 506).

Будь-яка інноваційна діяльність завжди відбувається у визначених умовах, які поділяються на зовнішні та внутрішні. Зовнішні умови стосуються суспільного середовища, у якому відбувається процес творчості, а внутрішні – суб'єктні чинники, що стосуються психічних ознак новатора. Крім того, важливим і основним чинником є вплив педагогічних наук, тобто володіння учителем теоретичними знаннями з педагогіки та взаємний вплив теоретичної та педагогічної практики.

До зовнішніх умов належать також освітня адміністрація, батьки та спонсори. Члени освітньої адміністрації можуть допомагати закладам

фінансово, налагоджувати контакти з іншими закладами зацікавленими у новаторстві, а також дозволити або заборонити ведення визначених дій. Батьки в дошкільному закладі виступають вже не як опікуни дітей та партнери педагогічної діяльності, а як значуща суспільна сила, що впливає на загальну політику дошкільного закладу. Роль спонсорів полягає не лише в безпосередньому фінансуванні дошкільних заходів, а й у знаходженні інших людей (спонсорів), які не є байдужими до інноваційної справи.

Істотним зовнішнім чинником, обумовлюючим успіх впровадження педагогічних інновацій є система науково-педагогічної інформації. Щораз більшу роль відіграють педагогічні журнали, що інформують про актуальні досягнення польських і зарубіжних педагогів. Значними можливостями володіють засоби масової інформації, особливо телебачення та радіо. Передачі на інноваційну тематику, участь у них авторів нових концепцій полегшують поширення новин, а також спонукають до особистих пошуків. Представлені зовнішні чинники у значній мірі показують способи введення інновацій. Однак ці чинники мають лише допоміжний характер, головною є діяльність учителя, його індивідуальність та педагогічна майстерність [3].

У Польщі засновуються дошкільні спрофільовані заклади, у яких реалізується програмова Підстава дошкільного виховання, що вирізняється збільшенням кількості занять з визначеної галузі. До таких закладів можна зарахувати:

1) Дошкільні артистичні заклади. У дошкільних закладах артистичного профілю велика увага приділяється мистецтву, не лише створюване дітьми, а й наявністю галерей і театрів у закладі. У дошкільному артистичному закладі вихованці вчаться різним технікам мистецтва, знайомляться з культурним спадком на відповідному для них рівні. Технік танцю, художньої техніки та співу навчають спеціалісти. Художні, танцювальні (від сучасних танців до балету) і театральні заняття розвивають дитячі таланти, а також навчають виражати почуття мовою мистецтва. Дають можливість пізнавати різноманітні форми висловлювання, використовувати дитячу природність і мимовільність. У таких закладах дітей привчають до публічних виступів і принципів презентації, оскільки в дошкільних артистичних закладах часто організовуються вистави, п'єси та концерти для батьків.

2) Дошкільні екологічні заклади. У дошкільному закладі екологічного профілю учителі роблять великий акцент на контакт дитини з природою з метою особистого оздоровлення та збереження природи, навчають поваги до оточуючого світу, пропонують здорове харчування. Діти вчаться, як поважати оточуючу їх природу, яке значення мають для людей ліси та дикі тварини. Дізнаються, в який спосіб потрібно заощаджувати енергію чи воду, навіщо та в який спосіб необхідно сортувати сміття. У програмі дошкільних занять заплановані чисельні екскурсії по найближчій та дальших околицях, пікніки, тематичні заходи (наприклад, День Лісу, свято печеної картоплини та ін.). Діти мають безпосередній контакт з природою, опікуються тваринами, які живуть при дошкільних екологічних закладах, саджають і доглядають рослини. На території такого дошкільного закладу є, як правило, малий ботанічний сад або лісок. У дошкільному екологічному закладі вихованці

вчать споживати корисну їжу. Заклади цього типу приймають дітей з алергією, вегетаріанців, а також дітей, які змушені дотримуватися спеціальних дієт. У дошкільному закладі збалансований режим харчування, який підходить усім дітям, тому батькам не потрібно змінювати встановлених сімейних принципів харчування.

3) Дошкільні мовні заклади. Дошкільні заклади мовного профілю зосереджені на використанні природного поглинаючого розуму дитини, її здатність до вивчення іноземних мов. Заняття проводяться спеціалістами шляхом гри. Діти у звичайних ситуаціях вчать розуміти іноземну мову. Таким чином, діти знайомляться і сприймають іноземну мову не як штучну, а як живу, що служить людині та дає багато можливостей. Дуже часто до дошкільних мовних закладів записують іншомовних дітей. Перебування в оточенні цих дітей дає можливість спонтанному засвоєнню іноземної мови, оскільки групова гра, бажання бути і гратися разом, співпрацювати мобілізують до порозуміння в різних ситуаціях; діти виявляють бажання вдосконалювати вміння висловлюватися іноземною мовою. Дошкільні мовні заклади можна поділити на ті, в яких вживаною мовою учителів є польська, і ті, в яких заняття проводяться виключно іноземною мовою. У тих містах, де мешкають багато представників національних меншин, існують дошкільні двомовні заклади, наприклад: Białymstoku (польсько-білоруський заклад), Puńsku (польсько-литовський заклад), Przemyślu (польсько-український заклад). Зазвичай один з учителів розмовляє з дітьми їх рідною мовою.

4) Дошкільні релігійні заклади. У дошкільних закладах релігійного спрямування увага приділяється релігійній освіті дітей та поглибленню їх віри шляхом додаткових занять з релігії. У дошкільних закладах, що стосуються меншості, діти додатково знайомляться з культурою та мовою своїх предків.

5) Дошкільні спортивні заклади. У закладах спортивного профілю, поряд з програмами навчання, діють спортивні клуби, проводяться тренінги з різних спортивних дисциплін, організовуються літні та зимові спортивні табори [2].

Істотним елементом дидактичної системи, що в значній мірі вирішує її цінність, є методи навчання. Тому до педагогічних інновацій, що найчастіше застосовуються у дошкільних закладах, належать нові методи навчання та виховання дітей.

До нових напрямів у навчанні та вихованні дошкільників належить педагогіка гри. Гра є основною і найбільш природною формою активності дитини. Інноваційний характер педагогіки гри полягає в тому, що на відміну від традиційних ігор (самотійну діяльність дітей) пропонується спеціально організована учителем діяльність у групах, яка навчає, виховує, бавить і приносить радість. Педагогіка гри впливає на всебічний розвиток дитини в індивідуальному та груповому аспектах.

Педагогіка гри поєднує у собі два елементи: гру та навчання. До педагогіки гри входять наступні види активності [Flemming, 1999, Kędzior-

Niczyrporuk, 1998, Wimmer, 1996]: послаблюючі ігри (проводяться на початку занять), метою яких є полегшення контакту, початок співпраці, викликання довіри до учителя та інших дітей у групі; інтеграційні ігри, метою яких є полегшення взаємного пізнання дітей; ігри, спрямовані на самооцінку, тобто пізнання особистої ієрархії цінностей, спонтанних спостережень; проблемні ігри, метою яких є розширення сфери отримання нової інформації, поглиблення знань, розвиток здібностей дитини, вироблення активного ставлення до суспільного оточення; активізуючі ігри, що спонукають до конкретної фізичної, розумової та емоційної активності; ігри творчої розробки теми, під час яких діти шукають новаторські рішення до вирішення поставлених проблем.

Велика різноманітність ігор, запропонованих педагогікою гри, задовольняє дитячу цікавість світом і постійну потребу в русі та радості. Крім того, під час ігор вихованці позбавлені стресових ситуацій та невпевненості, стають відкритими для інших людей, мають відчуття особистої цінності та бажання до дії. За цих обставин кожен учитель дошкільного закладу повинен знати та вміти застосувати метод педагогіки гри [1].

Найбільш характерною та природною ознакою ранніх фаз розвитку людини є рух. Здорові діти народжуються вже з потенційною здібністю до виконання всіх рухів. Їх розвиток відбувається, починаючи зі спонтанної рухової експресії, природної для малої дитини, і до повного контролю за всіма рухами. Дошкільний заклад повинен створити необхідні умови для задоволення рухових потреб розвитку дитини. Найвищим рівнем розвитку рухової активності дитини є так званий «креативний рух». Його характерною ознакою є мимовільність і свобода, що призводить до творчого вираження себе. До інноваційних творчих методів у фізкультурі в дошкільному закладі належать: Метод рухової експресії Карла Орфа, Метод ритмічної гімнастики Альфреда і Марії Кнесув, Метод розвиваючого руху Вероніки Шерборне, Освітня кінезіологія Паула Деннісона, Метод Маріанни та Крістофера Кнулув, Метод рухової розповіді Юзефа Готфріда Туліна, Метод Еміля Ягуса-Далцрозе, Метод активного слухання музики Батті Штраус, Освіта через рух Дороти Джамскої.

У дошкільних закладах Польщі практикують й інші інноваційні педагогічні методи. Найпоширенішими та дієвими є наступні методи: Метод драми, Метод байко терапії, Метод релаксаційної казки. Метод психоосвітньої казки, Метод психотерапевтичної казки, Метод музикотерапії, Метод релаксації, Тренінг Якобсона, Автогенний тренінг Шульца, Метод формування особистої позитивної картини за Максвелом Мадцом, Метод

масажу Марти Богданович, Тренінг творчої візуалізації, Метод проєктів, Конструювання ігор, Нейролінгвістичне програмування, Метод сенсорної інтеграції Жана Ауреса.

У програмовій Підставі дошкільного виховання одним з просторів допомоги розвитку, вихованню та навчанню є формування готовності дитини до науки письма. Підготовка до письма в дошкільному закладі головним чином зосереджується на розвитку психомоторних здібностей. До новаторських методів у сфері підготовки дитини дошкільного віку до науки письма можна віднести: Метод Ганни Тумічової.

Оскільки зорова активність людини є однією з основних, учителі дошкільного закладу повинні постійно та правильно розвивати зір, сприйняття зором. Основною програмою у розвитку сприйняття зором є Програма Маріанни Фростіг.

Одним із завдань дошкільного виховання є допомога інтелектуальному розвитку дітей шляхом математичної освіти. Навчання математики малої дитини є одним із складних завдань для учителя. До інноваційних методів навчання математики в дошкільному закладі належать: Метод навчання малої дитини математики Гленна Домана, Дитяча математика Едити Грушчик-Колчицької.

На рівні дошкільного виховання повинно бути формування готовності, що також реалізовується в оволодінні процесом читання. До методів читання слід віднести: Аналітично-синтетичний метод функціонального характеру Єви та Фелікса Пшивубських, Барвисто-звуковий метод Олени Метери, Метод Доброго Старту Марти Богданович, Метод природної науки мови Венди Пує, Фонетично-літеро-барвистий метод Броніслава Роцлавського, Метод введення у світ журналу Ірини Майчжак, Метод гри в читанні Гленна Домана, Союз методів Єви Арцішевської [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Flemming I. Po prostu zaczynamy : Praktyczne porady z zakresu pedagogiki zabawy / I. Flemming. – Kielce : Wydawnictwo Jedność, 1999. – 245 s.
 2. Kędzior-Niczyporuk E. Wprowadzenie do pedagogiki zabawy / E. Kędzior-Niczyporuk. – Lublin : Wydawnictwo Klanza, 1998.
 3. Klim-Klimaszewska A. Innowacje pedagogiczne. Podlaskie Zeszyty Pedagogiczne, nr 2 / A. Klim-Klimaszewska. – Siedlce : Wydawnictwo AP, 2000. – 340 s.
- Wimmer A. Pedagogika zabawy – wyzwianie aktywności / A. Wimmer. – Lublin : Wydawnictwo Klanza, 2002.